INGLIZ TILI PEDAGOGIKASIDA NAZARIYA VA AMALIYOT UYG'UNLIGI

Husainova Maftuna Hamidovna

Qabul qilindi: 20.01.2026
Ko'rib chiqildi: 21.01.2026
Tasdiqlandi: 22.01.2026

Kalit so'zlar:
ingliz tili pedagogikasi, nazariya va amaliyot, o'quv jarayoni, metodik strategiyalar, ta'lim samaradorligi.

Annotatsiya. Ushbu tezisda ingliz tili pedagogikasida nazariya va amaliyot uyg'unligi masalasi keng qamrovli o'rganilgan. Tezis nazariy bilimlarning amaliy dars jarayoniga tatbiqi, o'qituvchilik faoliyatida samarali strategiyalar, o'quv jarayonida nazariy bilimlarning o'zlashtirilishi va amaliy ko'nikmalarga aylanishi masalalarini o'rganadi. Tadqiqot metodologiyasida adabiyotlarni tahlil qilish, so'rovnomalar va kuzatuv usullari qo'llanilgan. Natijalar shuni ko'rsatadiki, nazariya va amaliyotni uyg'unlashtirish o'quv jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi, talabalar faol ishtirokini rag'batlantiradi va o'qituvchi pedagogik malakasini mustahkamlaydi.

Kirish. Ingliz tili pedagogikasida nazariya va amaliyot uyg'unligi masalasi zamonaviy ta'lim jarayonining asosiy muammolaridan biridir. Til o'rganish jarayoni nafaqat grammatik qoidalarni va leksik birliklarni yodlashdan iborat, balki ularni real muloqot vaziyatlarida qo'llash va nutqiy kompetensiyalarni rivojlantirishni ham o'z ichiga oladi. Shu sababli, ta'lim jarayonida nazariy bilimlarni amaliy mashg'ulotlar bilan integratsiya qilish, o'quvchilarning tilni to'liq va samarali o'zlashtirishini ta'minlaydi.

Pedagogik nazariya va amaliyotning uyg'unligi konseptual va amaliy jihatdan ikki asosiy yo'nalishda o'rganiladi: birinchidan, til o'rganishning nazariy asoslari – bu tilning tuzilishi, fonetika, grammatik qoidalar va leksika bo'yicha bilimlarni o'z ichiga oladi; ikkinchidan, amaliy mashg'ulotlar – bu o'quvchilarning nutqiy ko'nikmalarini rivojlantirish, suhbatlashish, yozma va og'zaki muloqot orqali bilimlarni qo'llashni o'z ichiga oladi. Bu ikki komponentning uyg'unligi til o'rgatishda samarali natijaga erishishda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Hozirgi kunda xalqaro ta'lim tizimlarida ingliz tilini o'rgatishda kommunikativ yondashuv va interaktiv metodlar keng qo'llanilmoqda. Shu bilan birga, o'zbek maktablarida va oliy ta'lim muassasalarida ko'pincha nazariy mashg'ulotlarga ustunlik berilib, amaliy mashg'ulotlar yetarlicha samarali ishlatilmaydi. Bu esa talabalar nutqiy faoliyati va real muloqotdagi ko'nikmalarini rivojlantirishga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqotlar shuni

ko‘rsatadiki, agar nazariy bilimlar amaliy mashg‘ulotlar bilan uyg‘unlashtirilmasa, o‘quvchilar grammatika va leksikani bilsa ham, uni muloqot jarayonida to‘g‘ri qo‘llash qobiliyati past bo‘ladi (Brown, 2007; Harmer, 2015). Shuning uchun pedagogik amaliyotda nazariya va amaliyot uyg‘unligini ta’minlash – o‘qituvchining metodik mahoratini oshirish, o‘quvchilarning faol ishtirokini rag‘batlantirish va ta’lim jarayonining samaradorligini oshirish uchun zarurdir. Bu masala ayniqsa innovatsion pedagogik texnologiyalar, interaktiv dars metodlari va kommunikativ yondashuvlar kontekstida dolzarb bo‘lib, ta’lim sifati va o‘quvchilarning til kompetensiyasini oshirishga xizmat qiladi.

Ushbu tezisning maqsadi – ingliz tili pedagogikasida nazariya va amaliyot uyg‘unligining ahamiyatini aniqlash, amaliy mashg‘ulotlar samaradorligini oshirish strategiyalarini tadqiq etish va ularni o‘qituvchilarning ish faoliyatiga tatbiq etishdir. Tadqiqotning asosiy vazifalari quyidagilar: Nazariya va amaliyot uyg‘unligi tushunchasini ilmiy asoslash va o‘quv jarayonidagi ahamiyatini tahlil qilish. O‘zbekiston sharoitida ingliz tili darslarida nazariya va amaliyot uyg‘unligining mavjud holatini aniqlash. Nazariya va amaliyotni uyg‘unlashtirish metodlarini ishlab chiqish va ularni amaliy mashg‘ulotlarda tatbiq etish.
Shunday qilib, ushbu tadqiqot ingliz tili pedagogikasida nazariya va amaliyot uyg‘unligini ta’minlash yo‘llarini ilmiy asosda o‘rganishga va zamonaviy ta’lim jarayonini samarali tashkil etishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili. Ingliz tili pedagogikasida nazariya va amaliyot uyg‘unligi masalasi zamonaviy ta’limda katta ahamiyatga ega bo‘lib, bu mavzuda ko‘plab xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan tadqiqotlar olib borilgan.

Nazariya va amaliyot integratsiyasi. Til o‘rgatish jarayonida nazariya va amaliyot uyg‘unligi o‘quvchilarning til kompetensiyasini rivojlantirishda asosiy omil hisoblanadi. Brown (2007) o‘zining “Principles of Language Learning and Teaching” asarida til o‘rganish jarayonida nazariy bilimlarni amaliy mashg‘ulotlar bilan uyg‘unlashtirish zarurligini ta’kidlaydi. Unga ko‘ra, grammatika qoidalarini tushuntirishdan so‘ng, o‘quvchilarga amaliy mashqlar orqali bu qoidalarni qo‘llash imkonini berish samarali natija beradi. Richards va Rodgers (2014) ta’lim metodikasida nazariya va amaliyot integratsiyasi muhimligini ta’kidlab, turli pedagogik yondashuvlarning samaradorligini tahlil qilgan. Ular o‘qituvchi faoliyati shunday bo‘lishi kerakligini ko‘rsatadi: nazariy bilimlarni yetkazish va darhol ularni amaliy mashqlar orqali mustahkamlash.

Kommunikativ yondashuv va interaktiv metodlar. Harmer (2015) “The Practice of English Language Teaching” asarida kommunikativ yondashuv til o‘rgatishda samarali ekanligini ta’kidlaydi. Harmerga ko‘ra, talabalar tilni faqat nazariy mashg‘ulotlarda emas, balki real muloqot vaziyatlarida ham o‘rganishlari kerak. Shu maqsadda darslarda rol o‘yinlari, suhbat mashqlari va interaktiv topshiriqlar keng qo‘llaniladi. Bu yondashuv nazariya va amaliyotni birlashtirib, o‘quvchilarni faol ishtirokga jalb qiladi va ularning nutqiy ko‘nikmalarini mustahkamlaydi.

Grammatik va leksik materiallarni amaliy mashg‘ulotlar bilan uyg‘unlashtirish. Larsen-Freeman (2013) grammatik va leksik materiallarni amaliy mashg‘ulotlar bilan uyg‘unlashtirish strategiyalarini tavsiya qiladi. Unga ko‘ra, tilni o‘rgatishda nazariy bilimni tushuntirish va darhol mashqlar orqali qo‘llash talabalar xotirasida uzoq muddatli natija beradi. Bu esa o‘quv jarayonida faol o‘rganishni rag‘batlantiradi va til kompetensiyasini oshiradi.

Mahalliy tadqiqotlar va o‘zbekiston sharoiti. O‘zbekiston sharoitida ingliz tili pedagogikasida nazariya va amaliyot uyg‘unligi masalasi ham dolzarb. Abdullaeva (2020) o‘zbek maktablarida va kollejlarida o‘qituvchilar ko‘pincha nazariy mashg‘ulotlarga ustunlik berishini qayd etadi. Natijada, talabalar grammatikani bilishiga qaramay, uni real muloqotda qo‘llash qobiliyati past bo‘ladi. Shu sababli, nazariya va amaliyotni uyg‘unlashtirish uchun innovatsion pedagogik yondashuvlar va interaktiv metodlar joriy etilishi zarur. Qo‘shimcha ravishda, Ur (2012) o‘zining “A Course in Language Teaching: Practice and Theory” asarida nazariy va amaliy komponentlarning uyg‘unlashuvi o‘quvchilarning mustaqil til o‘rganish qobiliyatini oshirishga yordam berishini ta’kidlaydi. Shu bilan birga, o‘qituvchi metodik jihatdan tayyor bo‘lishi va mashg‘ulotlarni samarali rejalashtirishi muhimdir.

Tahlil shuni ko‘rsatadiki: Nazariy bilimlar faqat amaliy mashg‘ulotlar bilan uyg‘unlashganda samarali natija beradi. Kommunikativ va interaktiv metodlar nazariya va amaliyotni birlashtirishning eng samarali vositalaridan biridir. O‘zbekiston maktablari va kollejlarida nazariya va amaliyot uyg‘unligi pastligi ta’lim samaradorligini cheklaydi. O‘qituvchilarning metodik tayyorgarligi va innovatsion yondashuvlarni qo‘llashi bu uyg‘unlikni oshirishning kalit omilidir. Shu asosda, tadqiqot nazariy bilimlarni amaliy mashg‘ulotlar bilan integratsiya qilish strategiyalarini ishlab chiqishga qaratilgan. Bu esa o‘quvchilarning nutqiy kompetensiyasini mustahkamlash va ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Muhokama. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, ingliz tili pedagogikasida nazariya va amaliyot uyg‘unligi yetarli darajada ta’minlanmayapti. So‘rovnoma va kuzatuvlar natijasida aniqlanishicha, 65% talabalar nazariy mashg‘ulotlar bilan amaliy mashg‘ulotlar orasida kuchli bog‘lanish mavjud emasligini bildirgan. Bu ko‘rsatkich o‘quv jarayonida faol ishtirok va nutqiy ko‘nikmalarni rivojlantirishga yetarli e’tibor qaratilmayotganligini anglatadi. Olingan natijalar Brown (2007) va Harmer (2015) tomonidan ilgari surilgan nazariy va amaliyotni uyg‘unlashtirish g‘oyalari bilan mos keladi. Ularning tadqiqotlariga ko‘ra, grammatika va leksikani tushuntirish bilan cheklanib qolgan mashg‘ulotlar talabalar nutqiy faoliyatini rivojlantirmaydi. Shu sababli, darslarda nazariy bilimlarni amaliy mashg‘ulotlar bilan birlashtirish muhim ahamiyatga ega. Kuzatuv natijalari shuni ko‘rsatdiki, o‘qituvchilar ko‘pincha dars rejasini nazariy qismga asoslanib tuzadi, amaliy mashg‘ulotlarga yetarli vaqt ajratilmaydi. Shu bilan birga, kommunikativ metodlar va interaktiv mashqlarni qo‘llashning pastligi talabalar nutqiy ko‘nikmalarini rivojlantirish imkoniyatini cheklaydi. Bu

holat Abdullaeva (2020) tadqiqotidagi xulosalar bilan mos keladi. Unga ko‘ra, O‘zbekiston sharoitida ingliz tili darslarida nazariya va amaliyot uyg‘unligining pastligi til kompetensiyasini rivojlantirishga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, nazariya va amaliyotni uyg‘unlashtirishning eng samarali yo‘li – interaktiv va kommunikativ metodlarni tatbiq etishdir. Misol uchun, grammatik qoidalarni tushuntirishdan so‘ng, talabalar suhbat mashqlari, rolli o‘yinlar va muhokamalar orqali bilimlarni amaliyotda qo‘llash imkoniyatiga ega bo‘lishadi. Shu bilan birga, dars jarayonida o‘qituvchi metodik jihatdan tayyor bo‘lishi, mashg‘ulotlarni rejalashtirish va o‘quvchilar faoliyatini monitoring qilish orqali natijalarni sezilarli darajada oshirishi mumkin. Shuni ta’kidlash lozimki, nazariya va amaliyotni uyg‘unlashtirish nafaqat talabalar nutqiy ko‘nikmalarini rivojlantirishga, balki ularning mustaqil o‘qish va o‘rganish motivatsiyasini oshirishga ham xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, nazariy bilimlar amaliy mashg‘ulotlar bilan uyg‘unlashganda, o‘quvchilar mavzuni yaxshiroq tushunadi, xotirasi mustahkamlanadi va tilni real muloqotda qo‘llash qobiliyati ortadi. Shuningdek, nazariya va amaliyot uyg‘unligini ta’minlash o‘qituvchining pedagogik malakasini oshiradi. O‘qituvchi amaliy mashg‘ulotlarni rejalashtirish va boshqarishda yuqori metodik kompetensiyaga ega bo‘lishi lozim. Bu esa, o‘z navbatida, ta’lim sifatini oshirish va o‘quv jarayonida innovatsion yondashuvlarni tatbiq etishga imkon yaratadi.

Xulosa. Ushbu tadqiqotning natijalari shuni ko‘rsatdiki, ingliz tili pedagogikasida nazariya va amaliyot uyg‘unligi til o‘rganish jarayonining samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot davomida aniqlangan asosiy xulosalar quyidagilar: Nazariya va amaliyot uyg‘unligi ta’lim samaradorligini oshiradi. Talabalar nazariy bilimlarni amaliy mashg‘ulotlar orqali qo‘llash imkoniga ega bo‘lganda, ularning nutqiy ko‘nikmalari sezilarli darajada rivojlanadi. Interaktiv va kommunikativ metodlar samarali vosita hisoblanadi. Rolli o‘yinlar, suhbat mashqlari va muhokamalar orqali talabalar mavzuni chuqurroq tushunadi va tilni real muloqotda qo‘llashga o‘rganadi. O‘qituvchining metodik tayyorgarligi muhim rol o‘ynaydi. Mashg‘ulotlarni rejalashtirish, nazariy va amaliy komponentlarni uyg‘unlashtirish va o‘quvchilarning faoliyatini monitoring qilish o‘qituvchi pedagogik malakasini oshiradi va ta’lim sifatini yaxshilaydi. O‘zbekiston sharoitida nazariya va amaliyot uyg‘unligini oshirish zarurati mavjud. Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, ko‘plab maktab va kollejlarda nazariy mashg‘ulotlarga ustunlik berilishi talabalar nutqiy ko‘nikmalarini rivojlantirishga yetarli darajada hissa qo‘shmayapti.

Shu bilan birga, nazariya va amaliyotni uyg‘unlashtirish o‘quvchilarning mustaqil o‘qish va tilni qo‘llash motivatsiyasini oshiradi, pedagoglarning metodik malakasini mustahkamlaydi va ta’lim jarayonining umumiy sifatini yaxshilaydi. Shu asosda, tadqiqot natijalari ingliz tili pedagogikasida ilgari surilgan g‘oyalar bilan mos keladi va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish imkoniyatini beradi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Brown, H. D. (2007). *Principles of Language Learning and Teaching.* Pearson Education.
2. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge University Press.
3. Harmer, J. (2015). *The Practice of English Language Teaching.* Pearson.
4. Larsen-Freeman, D. (2013). *Techniques and Principles in Language Teaching.* Oxford University Press.
5. Abdullaeva, N. (2020). *O'zbek maktablarida ingliz tili darslarida nazariya va amaliyot uyg'unligi.* Tashkent: Pedagogika nashriyoti.
6. Ur, P. (2012). *A Course in Language Teaching: Practice and Theory.* Cambridge University Press.
7. Nunan, D. (2003). *Practical English Language Teaching.* McGraw-Hill.
8. Celce-Murcia, M. (2001). *Teaching English as a Second or Foreign Language.* Heinle & Heinle.
9. Thornbury, S. (2005). *How to Teach Speaking.* Longman.